

มหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิ – จุดหักเหของสงครามโลกครั้งที่ ๒

The Great Patriotic War – Turning Point of the Second World War

สัญญาชัย สุวังบุตร*

Sanchai Suwangbutra

บทคัดย่อ

เมื่อเยอรมนีบุกโจมตีสหภาพโซเวียตในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ผู้นำนาซีมุ่งมั่นที่จะมีชัยชนะต่อสหภาพโซเวียตและบีบบังคับให้ยอมแพ้ภายใน ๒ เดือน กองทัพเยอรมันซึ่งใช้ยุทธวิธีสงครามสายฟ้าแลบ มีชัยชนะในทุกแนวรบ อย่างไรก็ตาม สตาลินผู้นำโซเวียตสั่งกองทัพไม่ให้ยอมจำนนหรือล่าถอยซึ่งป้องกันให้สหภาพโซเวียตพ่ายแพ้ ปราพดาหนังสือพิมพ์พรรคคอมมิวนิสต์รายงานข่าวสงครามเป็นบทความขนาดยาวเรื่อง “มหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิของประชาชนโซเวียต” เพื่อปลุกดันประชาชนให้ปกป้องปิตุภูมิโซเวียตและขับไล่ผู้รุกราน ดังนั้นสหภาพโซเวียตจึงเรียกสงครามระหว่างสหภาพโซเวียตกับนาซีเยอรมนีช่วงวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ – ๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ว่ามหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิ จุดเปลี่ยนของสงคราม

* ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คือยุทธการที่สตาลินกราดและยุทธการที่คูร์สค์ใน ค.ศ. ๑๙๔๓ เป็นจุดเปลี่ยนของสงคราม เพราะกองทัพเยอรมันพ่ายแพ้และไม่มีชัยชนะในแนวรบด้านตะวันออกอีกเลย กองกำลังโซเวียตเริ่มปลดปล่อยประเทศและขับไล่เยอรมนีอย่างต่อเนื่องในช่วง ๒ ปีต่อมาจนโซเวียตสามารถยึดกรุงเบอร์ลินได้ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ สงครามสิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้อย่างราบคาบของนาซีเยอรมนี ในสหภาพโซเวียต การสิ้นสุดของสงครามเป็นวันที่ ๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ เมื่อเยอรมนียอมจำนนอย่างเป็นทางการ ในวันดังกล่าวเรียกว่าวันแห่งชัยชนะซึ่งถือเป็นวันหยุดของชาติ

คำสำคัญ : นาซีเยอรมนี มหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิ วันแห่งชัยชนะ

Abstract

When Nazi Germany invaded the Soviet Union on June 21, 1941, Adolf Hitler – the Nazi leader – was determined to conquer the Soviet Union and force a surrender within 2 months. German armies using Blitzkrieg tactics were victorious on all fronts. However, Stalin – the Soviet leader – ordered his troops not to surrender or retreat which prevented the Soviet from falling back. Pravda the communist newspaper, reported the news of the war in a long article entitled “The Great Patriotic War of the Soviet People” in order to encourage the population to defend the Soviet fatherland and to expel the invaders. Thus, the Soviet named the War from 22 June 1941 to 9 May 1945 between the Soviet Union and Germany as the Great Patriotic War. The turning points of the war were the Battle of Stalingrad and the Battle of Kursk in 1943 because the German armies were defeated

and never again won a major battle on the Eastern front. Soviet forces began to liberate their nation and continued to push the Germans back for the next two years. The Soviet captured Berlin in April 1945. The war ended in complete defeat for Nazi Germany. In the Soviet Union, the war ended on May 9, 1945 when Germany surrendered. The day has become a national holiday – Victory Day.

Keywords : Nazi Germany, the Great Patriotic War, Victory Day

เมื่อเยอรมนีบุกโจมตีโปแลนด์ในต้น ค.ศ. ๑๙๓๙ ด้วยยุทธวิธีสงครามสายฟ้าแลบซึ่งเป็นชนวนนำไปสู่การเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้โปแลนด์จะพยายามต่อสู้อย่างเข้มแข็ง แต่ด้วยกำลังคนและประสิทธิภาพของอาวุธยุทโธปกรณ์ที่แตกต่างกันมากก็ทำให้ทหารโปแลนด์ขับไล่ออกจากแนวรบภายในระยะเวลาอันสั้น ภายในเวลาเพียง ๔ สัปดาห์เยอรมนียึดครองโปแลนด์ได้ จากนั้นกองทัพเยอรมันได้เคลื่อนกำลังบุกนอร์เวย์ ประเทศแผ่นดินต่ำและฝรั่งเศส และในกลาง ค.ศ. ๑๙๔๐ ประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นทวีปยุโรปก็ตกอยู่ใต้การยึดครองของเยอรมนี ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ เยอรมนีก้เตรียมการบุกเกาะอังกฤษโดยใช้กำลังกองทัพอากาศเป็นหลักในการโจมตีซึ่งนำไปสู่ยุทธการที่เกาะอังกฤษ (Battle of Britain) แต่อังกฤษยืนหยัดต่อสู้อย่างเหนียวแน่นจนท้ายที่สุดเยอรมนีต้องยกเลิกปฏิบัติการโจมตีทางอากาศและถอนกำลังส่วนใหญ่ไปปฏิบัติการในแนวรบด้านตะวันออก ยุทธการที่เกาะอังกฤษนับเป็นการปราชัยในสงครามครั้งแรกของเยอรมนี แต่ชาวเยอรมันไม่ได้ตระหนักเท่าใดนักเพราะเป็นการยุทธที่สั้นและเป็นการโจมตีทางอากาศเป็นส่วนน้อย อย่างไรก็ตาม นานาประเทศในยุโรปเริ่มเห็นว่าสงครามจะไม่สิ้นสุดในเร็ววันและทำให้ฝ่ายที่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้าสู่สงครามมีความหวังมากขึ้นด้วย

ปฏิบัติการบาร์บารอสซา

ความล้มเหลวของเยอรมนีในการยึดครองเกาะอังกฤษใน ค.ศ. ๑๙๔๐ ทำให้เยอรมนีซึ่งต้องการกอบกู้ชื่อเสียงเปิดแนวรบด้านตะวันออกใน ค.ศ. ๑๙๔๑ ด้วยแผนปฏิบัติการบาร์บารอสซา (Operation Barbarossa) โจมตีสหภาพโซเวียต และเพื่อดำเนินนโยบายตามแผนการขยายดินแดนไปทางตะวันออกด้วยการผนวกดินแดนทางตะวันออกของสหภาพโซเวียตเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเยอรมันรวมทั้งป้องกันไม่ให้สหภาพโซเวียตฉวยโอกาสเข้ายึดครองคาบสมุทรบอลข่านในขณะที่มหาอำนาจยุโรปกลางและยุโรปตะวันตกกำลังทำสงครามต่อกัน ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ผู้นำเยอรมนีประเมินกำลังรัสเซียต่ำเพราะคิดว่าจะสามารถพิชิตรัสเซียได้ก่อนฤดูหนาว ค.ศ. ๑๙๔๑ กองทัพเยอรมันจึงเพิกเฉยเรื่องการเตรียมการรบในฤดูหนาวและคาดหวังว่าหลังเผด็จศึกได้เยอรมนีจะกลับไปบุกอังกฤษอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม การบุกสหภาพโซเวียตนับเป็นข้อผิดพลาดเพราะเป็นการเปิดแนวรบขึ้นพร้อม ๆ กันทั้งสองด้านและทำให้แนวรบด้านตะวันออกยืดเยื้อกว่า ๔ ปี ระหว่างเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ทั้งเปิดทางให้อังกฤษและสหรัฐอเมริกาช่วยกันบุกยุโรปตะวันตกโดยอังกฤษเป็นฐานกำลังสำคัญของฝ่ายพันธมิตรในการส่งกองทัพอากาศเข้าโจมตีเยอรมนีในเวลาต่อมารวมทั้งในการยกพลขึ้นบกในวันดีเดย์ (D-Day) ค.ศ. ๑๙๔๔ (Bell 2011 : 43)

ก่อนการบุกสหภาพโซเวียต เยอรมนีได้เปิดการรบด้วยสงครามสายฟ้าแลบในคาบสมุทรบอลข่านและสามารถบดขยี้ยูโกสลาเวียและกรีซได้ภายในสามสัปดาห์ของเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ชัยชนะดังกล่าวมีส่วนเสริมสร้างความอหังการแก่เยอรมนีหนึ่งเดือนก่อนการบุกสหภาพโซเวียต รูดอล์ฟ เฮสส์ (Rudolf Hess) แกนนำคนสำคัญของพรรคนาซีได้ลอบบินไปสกอตแลนด์เพื่อเจรจาสันติภาพกับอังกฤษโดยให้อังกฤษยุติการรบและร่วมมือกับเยอรมนีในการโจมตีสหภาพโซเวียต เยอรมนีสัญญาว่าจะยอมให้อังกฤษมีอำนาจอิสระในจักรวรรดิอังกฤษ แต่ข้อเสนอสันติภาพของเฮสส์ล้มเหลวและรัฐบาลเยอรมันก็ปฏิเสธการมีส่วนรับผิดชอบกับการกระทำของเฮสส์ ปฏิบัติการของเฮสส์ทำให้เยอรมนีซึ่งเกรงว่าสถานการณ์สงครามอาจเปลี่ยนแปลงได้เร่งเตรียมเคลื่อนกำลังพล (สัญชัย สุวังบุตร ๒๕๕๖ : ๒๓๗)

เยอรมนีบุกโจมตีสหภาพโซเวียตในตอน ๓.๓๐ นาฬิกาของเช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ โดยไม่ได้ประกาศสงครามอย่างเป็นทางการ ทหารเยอรมันกว่า

๓,๐๐๐,๐๐๐ นายจำนวน ๗๙ กองพลซึ่งได้รับการเสริมจากกองทัพโรมาเนียและฟินแลนด์ข้ามพรมแดนบุกเข้าโจมตีอย่างรวดเร็วโดยสหภาพโซเวียตไม่ทันรู้ตัว กำลังทัพเยอรมนีแบ่งเป็น ๓ กลุ่มคือกองทัพกลุ่มเหนือ (Army Group North) เคลื่อนกำลังจากปรัสเซียตะวันออกไปยังแถบบอลติกเพื่อมุ่งตรงไปยังเมืองเลนินกราด (Leningrad) บนฝั่งแม่น้ำวอลกา (Volga) เพื่อตัดเส้นทางลำเลียงสัมภาระของโซเวียตจากโลกภายนอก ผ่านทะเลแคสเปียนและอิหร่าน กองทัพกลุ่มกลาง (Army Group Central) ซึ่งมีกองพลยานเกราะจำนวนมากรุกตรงไปสู่กรุงมอสโกตามเส้นทางที่เคยใช้ในการบุกรัสเซียในสงครามโปเลียนใน ค.ศ. ๑๘๑๒ ผ่านเมืองสโมเลนสค์ (Smolensk) ส่วนกองทัพกลุ่มใต้ (Army Group South) เคลื่อนกำลังจากโรมาเนียเข้ายึดยูเครน (Ukraine) และคาบสมุทรไครเมียเพื่อเปิดทางไปสู่คอเคซัส (Caucasus) เข้ายึดบ่อน้ำมันและตัดกำลังของกองทัพโซเวียตในคอเคซัสให้ขาดจากความช่วยเหลือจากกองกำลังโซเวียตอื่น ๆ เยอรมนีมีชัยชนะอย่างต่อเนื่องและในสัปดาห์เดียวสามารถทำลายเครื่องบินโซเวียตกว่า ๑,๘๐๐ ลำ ในขณะที่เยอรมนีสูญเสียเพียง ๓๓๐ ลำ ทั้งจับทหารโซเวียตเป็นเชลยได้กว่า ๑,๔๐๐,๐๐๐ คน เกือบสี่แสนคน นำมาซึ่งบันทึกว่าเยอรมนีจะมีชัยชนะ ต้องชนะและในเวลาอันรวดเร็ว เป็นช่วงเวลาที่ยูโรจน์และจักรวรรดิใหม่ได้สถาปนาขึ้น

หลังเยอรมนีบุกได้เพียงวันเดียว หนังสือpravda (Pravda) ของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตฉบับวันที่ ๒๓ มิถุนายนก็พาดหัวข่าวเรื่อง “มหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิของชาวโซเวียต” (Great Patriotic War of the Soviet People) ด้วยการนำเสนอบทความขนาดยาวว่าด้วยการบุกของเยอรมนีเพื่อปลุกเร้าและโน้มน้าวความคิดของประชาชนให้ผนึกกำลังกันปกป้องปิตุภูมิโซเวียตและขับไล่ผู้รุกรานโดยอ้างสงครามความรักชาติ (Patriotic War of 1812) ค.ศ. ๑๘๑๒ ที่จักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ บุกรัสเซียเป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างขวัญและความเชื่อมั่น สงครามโซเวียต-เยอรมัน (Soviet-German War) ระหว่างวันที่ ๒๒ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๑ ถึงวันที่ ๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ในสหภาพโซเวียตรวมถึงยุทธการหลายแห่งในแนวรบด้านตะวันออกระหว่างสหภาพโซเวียตกับนาซีเยอรมนีและพันธมิตรจึงเป็นสงครามที่ชาวโซเวียตเรียกกันทั่วไปว่ามหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิ

ก่อนหน้าการบุกของเยอรมนีหนึ่งถึงสองเดือน โจเซฟ สตาลินผู้นำโซเวียตได้รับทราบข่าวเรื่องการเตรียมกำลังของเยอรมนีเพื่อบุกสหภาพโซเวียตทั้งจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา รวมทั้งจากหน่วยข่าวกรองโซเวียตรวมถึงผู้บัญชาการกองทัพโซเวียตที่

ประจำการในแนวรบด้านตะวันตก แต่เขาปฏิเสธที่จะเชื่อเพราะเห็นว่าเยอรมนีจะไม่เปิดแนวรบสองด้านในเวลาเดียวกัน และคิดว่าเป็นแผนของฝ่ายตะวันตกที่มุ่งสร้างความแตกแยกระหว่างสหภาพโซเวียตกับเยอรมนีเพื่อขยายผลสงครามที่ดำเนินอยู่ เมื่อเยอรมนีบุกสหภาพโซเวียต สตาลินเรียกประชุมโปลิตบูโรและให้ความเห็นว่าการบุกมาจากกองทัพเยอรมันดำเนินการพลະการและฮิตเลอร์ไม่รับรู้เรื่องนี้ทั้งควรส่งผู้แทนโซเวียตไปกรุงเบอร์ลินเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้น เมื่อผู้บัญชาการกองทัพเขตเคียฟมีบันทึกถึงสตาลินเสนอให้มีการอพยพพลเรือนกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คนออกจากเขตพื้นที่แนวรบเพื่อเตรียมตัวรับการบุกและให้ก่อสร้างเครื่องกีดขวางเพื่อป้องกันรถถังด้วย แต่สตาลินสั่งไม่ให้ดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็นการยั่วยุเพื่อให้เยอรมนีใช้เป็นเงื่อนไขในการทำสงครามกับสหภาพโซเวียต สตาลินยังถอนคำสั่งเดิมที่เคยสั่งการให้กองทัพแดงประจำการบริเวณพรมแดนด้วยการให้ถอนกำลังทั้งหมดออกจากพรมแดน (Hosking 1985 : 269)

การบุกของเยอรมนีทำให้เกิดกติกาสัญญาไม่รุกรานกันนาซี-โซเวียต (Nazi-Soviet Nonaggression Pact) ค.ศ. ๑๙๓๙ ซึ่งทั้งเยอรมนีและสหภาพโซเวียตทำความตกลงจะไม่รุกรานและก่อสงครามระหว่างกันเป็นเวลา ๑๐ ปีสิ้นสุดลงโดยปริยาย กองทัพเยอรมันเปิดฉากการบุกทุกทิศทางและความเหนือกว่ากองทัพโซเวียตทางด้านระเบียบวินัย อาวุธยุทโธปกรณ์และประสิทธิภาพการรบอย่างโหดโหดในแนวรบด้านตะวันตกของทหารเยอรมันทำให้ในช่วงแรก ๆ ของการบุกโจมตี เยอรมนีสามารถบุกทะลวงลึกเข้ามาในดินแดนตอนใต้โดยยึดครองดินแดนต่าง ๆ ตามเส้นทางได้เป็นจำนวนมาก ทั้งมีชัยชนะต่อเนื่องตลอดจนจับทหารโซเวียตนับล้าน ๆ คนเป็นเชลยศึก ชัยชนะที่ได้รับทำให้เยอรมนีคาดหวังว่าสหภาพโซเวียตจะยอมแพ้ในเวลาไม่ถึง ๕ เดือน ข้าราชการของกองทัพเยอรมันมีส่วนทำให้สตาลินตื่นตระหนกและเสียขวัญจนต้องหลบไปสงบสติอารมณ์ที่บ้านพักชานกรุงมอสโกสองถึงสามวันในขณะที่ผู้บัญชาการกองทัพและแกนนำพรรคคนอื่น ๆ ต่างพยายามหาทางแก้ไขสถานการณ์ เขายังให้เวียเซสลอฟ โมโลตอฟ (Vyacheslav Molotov) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกล่าวปราศรัยแก่ประชาชนเรื่องการบุกของเยอรมนีซึ่งถือเป็นการหักหลังสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 30 มิถุนายน โมโลตอฟและแกนนำโปลิตบูโรไปพบสตาลินที่บ้านพักและโน้มน้าวเขาให้กลับมากรุงมอสโก

ในเขตพื้นที่เยอรมนีบุกเข้ายึดครอง แกนนำพรรคและฝ่ายปกครองต่างเร่งรีบเผ่า

ทำลายเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และหนีไปทางตะวันออกโดยละทิ้งประชาชนให้เผชิญชะตากรรมตามลำพัง ตำรวจลับยังยิงสังหารนักโทษการเมืองและผู้ที่ต้องโทษตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป ทั้งพยายามอพยพนักโทษที่เหลือ ในกรณีที่ไม่สามารถอพยพย้ายได้ก็สังหารทั้งหมด โดยทั่วไปแล้วประชาชนส่วนใหญ่มักต้อนรับและให้ความร่วมมือกับกองทัพเยอรมันเพราะเยอรมนีชูคำขวัญว่าจะล้มเลิกระบอบคอมมิวนิสต์และปลดปล่อยชนชาติส่วนน้อยและบ้างคาดหวังว่าพวกเยอรมันจะยุบนารวมและให้โบสถ์วิหารเปิดทำการได้อีกครั้งหนึ่ง ชาวยูเครน โปโลสเซียและบอลติกก็หวังว่าเยอรมนีจะให้พวกเขาจัดตั้งรัฐชาติที่เป็นอิสระจากโซเวียตได้ทั้งคาดหวังว่าเยอรมนีซึ่งเป็นชาติที่มีอารยธรรมอย่างน้อยที่สุดจะบริหารปกครองที่สงบสุขและมั่นคงปลอดภัยมากกว่าการปกครองที่น่าสะพรึงกลัวของสตาลิน อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาชาวโซเวียตก็ประจักษ์ว่าสิ่งที่พวกเขาวาดหวังไม่เคยเกิดขึ้นเพราะเยอรมนีกลับปกครองอย่างเข้มงวดและดำเนินนโยบายตามอุดมการณ์นาซีและเพื่อผลประโยชน์ของจักรวรรดิไรค์

หลังกองทัพเยอรมันรุกคืบหน้าเข้าไปทางพื้นที่ตอนในได้ระยะหนึ่ง สตาลินซึ่งตั้งสติได้และยอมรับสภาวะการณ์สงครามที่ดำรงอยู่กลับมากลุมมอสโกเพื่อแก้ไขสถานการณ์ เขาจัดตั้งหน่วยงานอำนวยการด้านโฆษณาและปลุกระดมขึ้นเพื่อปลุกระดมความรักชาติและสร้างพลังความคิดเห็นของประชาชนให้เป็นหนึ่งเดียวโดยใช้งานศิลปะวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ ภาพยนตร์ โปสเตอร์การเมืองและงานวรรณกรรมจึงกลายเป็นสื่อทางศิลปะในการกระตุ้นความรักชาติและการต่อสู้เอาชนะสงครามซึ่งสหภาพโซเวียตเป็นเพียงประเทศเดียวที่สามารถใช้งานศิลปะวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางการเมืองในสงครามได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในวันที่ ๓ กรกฎาคม สตาลินกล่าวปราศรัยทางวิทยุโดยเรียกร้องความรักชาติและการผนึกกำลังของประชาชนในการทำสงครามเพื่อปิตุภูมิโดยตั้งเอา “แผ่นดินแม่” (Motherland) เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนแทนระบอบคอมมิวนิสต์ เขาเปลี่ยนถ้อยคำสื่อสารจาก “สหยา” (conrades) และ “ประชาชน” (citizens) เป็น “พี่ชายน้องชาย” (brothers) และ “พี่สาวน้องสาว” (sisters) และ “เพื่อนของผม” (my friends) เพื่อสร้างความผูกพันใกล้ชิดของคนในครอบครัวเดียวกันและเน้นความสำคัญของการมีเพื่อนและพันธมิตรเช่นอังกฤษและสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการจะต่อสู้ในสงครามเพื่อชาติของประชาชนทุกคน ประชาชนตอบรับการเรียกร้องของผู้นำในความรักชาติอย่างเข้มแข็งทั้งเริ่มเปลี่ยนทัศนคติต่อผู้นำประเทศ เมื่อสตาลินเรียกร้องให้ศาสนจักร

ร่วมมือป้องกันประเทศด้วยการจัดพิธีทางศาสนาสดอวยพรให้แก่กองทัพและประเทศ ตลอดจนการเรียไรเงินส่งไปให้แนวรบและการให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน และการผ่อนคลายการควบคุมเข้มงวดทางสังคมและอื่น ๆ ประชาชนก็มีศรัทธาเชื่อมั่นในผู้นำมากขึ้นและต่างคาดหวังว่าหลังสงครามสิ้นสุดลงประเทศจะเริ่มต้นใหม่และการปกครองเผด็จการและน่าสะพรึงกลัวจะไม่หวนกลับคืนมาอีก กระแสความรักชาติและความหวังต่ออนาคตใหม่ที่เกิดขึ้นขยายตัวไปทั่วประเทศและทำให้พรรค ผู้นำ และประชาชนผูกพันใกล้ชิดกันมากขึ้น และต่างรวมกายใจเข้าด้วยกันอย่างเข้มแข็งเพื่อชาติในการต่อสู้เอาชนะศัตรู

การเข้าสู่สงครามของสหภาพโซเวียตได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับประเทศตะวันตกพัฒนาดีขึ้น อังกฤษประกาศร่วมสู้รบและสนับสนุนสหภาพโซเวียตทันที ต่อมาในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ ทั้งสองประเทศลงนามในข้อตกลงระหว่างกันและประกาศจะไม่แยกกันเจรจาสันติภาพกับเยอรมนี อีกสองวันต่อมาสหรัฐอเมริกาก็ประกาศสนับสนุนสหภาพโซเวียตเช่นกันและในกลางเดือนสิงหาคมได้เริ่มส่งอาวุธยุทโธปกรณ์มาให้ ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นโจมตีฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาในอ่าวเพิร์ล (Pearl Harbour) ที่เกาะโอฮาฮู (O'ahu) รัฐฮาวาย เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ และยกพลบุกภาคพื้นทวีปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐอเมริกาจึงประกาศสงครามต่อญี่ปุ่นและเปิดแนวรบด้านแปซิฟิก เยอรมนีซึ่งเป็นพันธมิตรญี่ปุ่นและอิตาลีในกติกาสัญญาไตรภาคี (Tripartite Pact) หรือกติกาเบอร์ลิน (Berlin Pact) ก็ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาในวันที่ ๘ ธันวาคมซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมสงครามในยุโรปทั้งนำไปสู่ความร่วมมือกันเพื่อเอาชนะศัตรูของสามมหาอำนาจหรือที่เรียกกันว่า “พันธมิตรอันยิ่งใหญ่” (Grand Alliance) ระหว่างสหภาพโซเวียต อังกฤษ และสหรัฐอเมริกาช่วง ค.ศ. ๑๙๔๑-๑๙๔๕ โดยสหภาพโซเวียตเรียกร้องให้เปิดแนวรบด้านที่สองกับเยอรมนีในยุโรปเพื่อหันเหเยอรมนีจากแนวรบด้านตะวันออก (Lynch 2007 : 93) แต่ประเทศพันธมิตรตะวันตกก็ไม่ได้ตอบสนองข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียตจนถึงต้นเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1944 โดยยกพลขึ้นบกที่หาดนอร์ม็องดีในวันดีเดย์ (D-Day)

การปิดล้อมนครเลนินกราด

ในการตอบโต้การบุกของเยอรมนี สตาลินเรียกตัวเกออร์กี จูคอฟ (Georgi Zhukov) ผู้บัญชาการเขตทหารพิเศษแห่งเคียฟ (Kiev Special Military District) ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการป้องกันการบุกโจมตีจากศัตรูภายนอกให้มาร่วมหารือเกี่ยวกับสถานการณ์สงครามและให้เขารับผิดชอบในการป้องกันกรุงมอสโกทั้งให้อันเดรย์ จาดานอฟ (Andrei Zhadanov) เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตแห่งเลนินกราดประสานงานด้านการป้องกันนครเลนินกราดกับจูคอฟด้วย ในช่วงเวลาที่กองทัพเยอรมันเคลื่อนกำลังมาถึงชายฝั่งทะเลสาบลาโกดา (Lagoda) ทางตอนใต้ของนครเลนินกราดประมาณ ๑๘ กิโลเมตร และเริ่มโจมตีทางอากาศด้วยการทิ้งระเบิดถล่มเพื่อประสานกับการกระหน่ำยิงทางภาคพื้นดินติดต่อกันไม่หยุด จากนั้นกองทหารเยอรมันเริ่มตั้งมั่นล้อมนครเลนินกราดไว้ แทนการโหมบุกและเข้ายึดครองเนื่องจากฮิตเลอร์ผู้นำเยอรมนีสั่งให้ทหารยานเกราะที่จะมาเสริมแยกไปบุกกรุงมอสโก การปิดล้อมนครเลนินกราดเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๑ และเยอรมนีคาดหวังว่าในช่วงการปิดล้อมจะโจมตีทั้งทางอากาศและทางภาคพื้นดินอย่างหนักเพื่อทำลายขวัญและกำลังใจของชาวเมืองจนต้องยอมแพ้ในท้ายที่สุด

การปิดล้อมและการทิ้งระเบิดถล่มอย่างหนักของกองทัพเยอรมันทำให้นครเลนินกราดเสียหายอย่างมาก คลังเสบียงหลักส่วนใหญ่ถูกทำลายและเกิดไฟไหม้ทั่วทั้งเมืองทั้งเส้นทางลำเลียงเสบียงรวมทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องบินและเรือรบก็ถูกโจมตีไม่ขาดระยะ สถานีไฟฟ้าและโรงงานจำนวนมากถูกทำลายและเกิดการขาดแคลนถ่านหินและน้ำมัน แต่ผลกระทบที่สำคัญคือการขาดแคลนอาหารซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของพลเมือง ในระยะแรกพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้แจ้งให้ประชาชนทราบเรื่องวิกฤตการณ์การขาดแคลนอาหารเพราะเกรงว่าจะก่อความตื่นตระหนกในหมู่ประชาชนและแก้ไขเฉพาะหน้าด้วยการปันส่วนอาหารโดยกำหนดให้กรรมกรซึ่งใช้แรงงานหนักได้รับขนมปัง ๖๐๐ กรัมต่อวัน ข้าราชการและลูกจ้าง ๔๐๐ กรัม เด็กและประชาชนทั่วไป ๓๐๐ กรัม แต่ในเวลาอันสั้นก็มีการปรับสัดส่วนการปันส่วนอาหารอีกหลายครั้ง

ฤดูหนาวที่มาเร็วกว่าปกติทำให้อุณหภูมินับตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไปลดลงเหลือประมาณ ๒๐ องศาฟาเรนไฮต์และบางวันต่ำกว่าศูนย์ ความอดอยากและความหิวโหยได้แผ่ขยายไปทั่ว ในเดือนพฤศจิกายน อัตราการปันส่วนลดลงเหลือ

๒๕๐ กรัมสำหรับกรรมกรและคนทั่วไป ๑๒๕ กรัมต่อวัน แต่อาหารก็เหลือน้อยลงทุกขณะจนท้ายที่สุดชาวเมืองที่หิวโหยต้องจับหนู แมวและสุนัขรวมทั้งนกมาเป็นอาหารเพื่อประทังชีวิตและเรื่องราวการกินเนื้อคนเริ่มเป็นข่าวประปราย บ้างกล่าวว่าในกลางดึกมีการลอบขุดศพที่เพิ่งเสียชีวิตมาเป็นอาหาร ทางทหารแจ้งสถิติว่าจำนวนประชาชนเสียชีวิตเพราะอดอยากมี ๑๑,๐๐๐ คน และเฉลี่ยวันละ ๓๕๐ คน อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เสียชีวิตได้เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เมื่ออากาศหนาวเหน็บมากขึ้นในฤดูหนาวและหิมะตกหนักปกคลุมเมืองชาวโพลน ในตอนปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๑ คนเสียชีวิตด้วยอากาศหนาวและอดตายเฉลี่ยวันละ ๓,๐๐๐ คน เดือนละ ๙๐,๐๐๐ คนและโดยเฉพาะระหว่างเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๒๐๐,๐๐๐ คน (Evans 2005 : 132) ขณะเดียวกันประชาชนที่เข้ารับการฝึกทหารจำนวนมากก็ล้มป่วยและบ้างอ่อนแอเกินกว่าจะฝึกจนจบขั้นตอนได้ ประเมินว่าทหารฝึกกว่า ๘,๐๐๐ คนเสียชีวิตเพราะขาดอาหารระหว่างฝึก ประชาชนที่เสียชีวิตก็มีมากจนขุดหลุมฝังกันไม่ทันและต้องใช้ระเบิดเพื่อสร้างหลุมใหญ่ ศพถูกโยนลงแม่น้ำโดยไม่มีทางกลับและทิ้งไว้ให้หิมะกลบแทน เยอรมนียังทิ้งแผ่นปลิวปลูกระดมทางอากาศเรียกร้องให้ชาวเมืองยอมจำนนแต่ล้มเหลวเพราะชาวเลนินกราดยังคงยืนหยัดต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ

อย่างไรก็ดี อากาศที่หนาวเย็นได้ทำให้น้ำในทะเลสาบลาโกดาแข็งตัวจนสามารถเดินได้และกลายเป็นเส้นทางเดียวที่เชื่อมนครเลนินกราดซึ่งถูกล้อมกับเมืองท่าภายนอกในเวลาไม่ช้าชาวเมืองเริ่มมีความหวังและกำลังใจมากขึ้น เมื่อน้ำแข็งหนาขึ้น การอพยพผู้คนออกจากเมืองและการลำเลียงเสบียงอาหารและสิ่งจำเป็นต่าง ๆ เข้ามาในเมืองด้วยเลื่อนที่ลากด้วยม้าก็เปลี่ยนเป็นรถบรรทุกแทน แม้เส้นทางนี้จะถูกเครื่องบินเยอรมันยิงกราดและเผชิญกับอุปสรรคนานาประการไม่ว่าจะเป็นพายุหิมะ เครื่องยนต์ขัดข้องและน้ำแข็งยุบตัว และอื่น ๆ แต่เส้นทางดังกล่าวก็มีส่วนทำให้การอพยพชาวเมืองกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คนออกไปได้ทั้งยังได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกตลอดช่วงการปิดล้อมในปีแรก เส้นทางข้ามทะเลสาบลาโกดาจึงได้ชื่อว่า “ถนนแห่งชีวิต” (Road of Life)

ในช่วงที่เยอรมนีปิดล้อมนครเลนินกราด กองกำลังยานเกราะ (Panzer Army) เยอรมันก็รุกคืบหน้าเข้าสู่กรุงมอสโกและนำไปสู่ยุทธการที่มอสโก (Battle of Moscow) เยอรมนีกำหนดปฏิบัติการไทฟูน (Operation Typhoon) ด้วยการแยกกำลังโอบล้อมกรุงมอสโก กองทัพเยอรมันมีชัยชนะอย่างรวดเร็วตลอดเส้นทางและเคลื่อนกำลังเข้ามาใกล้

กรุงมอสลอราว ๒๔ กิโลเมตร แม้สตาลินจะหวาดวิตกแต่เขาก็สั่งให้ยื่นหัตถ์ต่อผู้ชนะหยุดเลือดสุดท้าย มีการเผาทำลายเอกสารและเคลื่อนย้ายศพของเลนินออกไปไว้ในสถานที่ปลอดภัยทางตะวันออกของกรุงมอสโก สตาลินยังให้จัดพิธีสวนสนามของกองทัพเพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะของการปฏิวัติเดือนตุลาคมที่จตุรัสแดงตามกำหนดเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวเมืองและกองทัพโดยไม่หวั่นเกรงกองกำลังทางอากาศเยอรมันจะโจมตี หลังการสวนสนามทหารแดงประมาณ 28,000 นายและกองทัพรถถังสองกองพลก็มุ่งตรงไปแนวหน้า อย่างไรก็ตาม ปัญหาการส่งกำลังบำรุงของเยอรมนีซึ่งส่วนใหญ่ยังคงใช้พาหนะเป็นรถม้าลากจูงซึ่งทำให้ไม่สามารถติดตามกำลังยานเกราะและทหารราบที่รุกไปข้างหน้าได้ทัน สายการส่งกำลังบำรุงจึงไม่อาจให้การสนับสนุนกองทัพที่เริ่มอ่อนล้าจากการบุกที่ยาวนานและต่อเนื่องได้ทัน เมื่อฤดูหนาวซึ่งมาเยือนเร็วกว่าปกติและหิมะเริ่มตกทั้งพื้นที่ตกก่อนหน้าได้ทำให้ถนนกลายเป็นโคลนเลน ปฏิบัติการทางทหารของเยอรมนีจึงหยุดชะงักลงและการขาดแคลนยุทธสัสมภาวะและอาวุธกลายเป็นปัญหาใหญ่ของเยอรมนี กองทัพโซเวียตซึ่งพยายามด้านการบุกอย่างเต็มกำลังเริ่มสามารถเสริมแนวรบให้เข้มแข็งได้จนเยอรมนีต้องปรับแนวรุกเป็นแนวตั้งรับ

เมื่ออากาศหนาวเย็นมากขึ้นและอุณหภูมิลดต่ำกว่า ๓๐ องศาเซลเซียสจนโคลนเลนจับตัวเป็นน้ำแข็ง ทหารเยอรมันซึ่งไม่ได้เตรียมอุปกรณ์สำหรับการรบในฤดูหนาวต้องเผชิญกับความหนาวอันทารุณ ทหารจำนวนมากถูกหิมะกัด ยานเกราะและยานพาหนะทั่วไปเคลื่อนตัวไม่ได้ เพราะติดหล่มหิมะและน้ำมันเครื่องจับตัวเป็นน้ำแข็ง อาวุธปืนก็ใช้การไม่ได้เพราะน้ำแข็งเกาะอยู่ในรังเพลิงและลูกเลื่อนทั้งน้ำมันขลิมนปืนกลายเป็นน้ำแข็งและอื่น ๆ สตาลินจึงเรียกจู่โจมจากเลนินกราดมาปกป้องกรุงมอสโกและจัดสรรกำลังให้โดยไม่จำกัด ในต้นเดือนธันวาคม จู่โจมซึ่งทราบแน่ชัดว่าญี่ปุ่นพันธมิตรของเยอรมนีจะยังไม่มีแผนบุกโซเวียตทางด้านตะวันออกจึงดึงกำลังกองพลน้อยพิเศษที่ ๕๗ รวม ๕๘ กองพลที่ตรึงไว้ที่ไซบีเรียและตะวันออกไกลเพื่อป้องกันการบุกของญี่ปุ่นมาหนุนช่วยการป้องกันกรุงมอสโก เขาสั่งให้โหมรุกหนักตลอดแนวรบ กองทหารจากไซบีเรียที่มีอุปกรณ์กันหนาวและขวัญกำลังใจที่เข้มแข็งทั้งความสดชื่นกระปรี้กระเปร่าจึงมีบทบาทสำคัญในการบุกขับไล่กองทัพเยอรมันที่อ่อนล้าให้เริ่มถอยร่นออกจากแนวรบใกล้กรุงมอสโกและบริเวณร่ายรอบ ในปลายเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๒ กองทัพเยอรมันก็ล่าถอยออกจากแนวรบมอสโกเกือบหมด ประมาณว่าเยอรมนีสูญเสียทหารระหว่าง

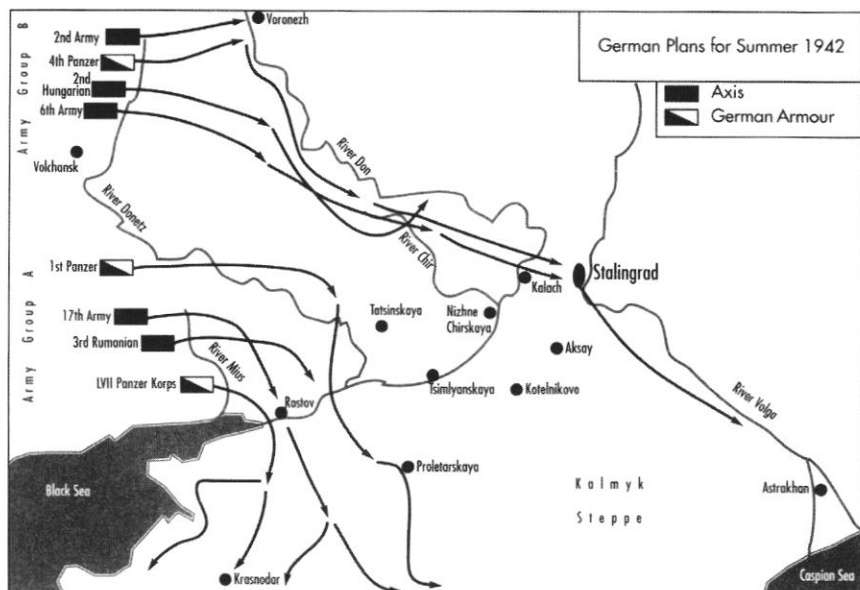
๒๒ สัญชัย สุวังบุตร

๒๔๘,๐๐๐-๔๐๐,๐๐๐ นายและสหภาพโซเวียตสูญเสียระหว่าง ๖๕๐,๐๐๐-๑,๒๘๐,๐๐๐ คน ชัยชนะในการป้องกันกรุงมอสโกครั้งนี้ส่งผลให้ทหารโซเวียตมีขวัญสู้รบสูงขึ้นและเชื่อมั่นว่าพวกเขาจะต้องมีชัยชนะในท้ายที่สุดทั้งมุ่งมั่นที่จะทำสงครามกับเยอรมนีต่อไป

การล่าถอยของเยอรมนีจากแนวรบมอสโกคือความล้มเหลวของแผนปฏิบัติการบาร์บารอสซาที่เป็นจุดเปลี่ยนของสงครามสายฟ้าแลบ (Bell 2011 : 58) สตาลินเห็นเป็นโอกาสที่จะตอบโต้ด้วยการให้จู่โจมเคลื่อนกำลังหนุนมาช่วยปกป้องนครเลนินกราด ในขณะเดียวกันเยอรมนีก็เสริมกำลังหนุนในการปิดล้อมเลนินกราดและฮิตเลอร์เปลี่ยนแผนจากการปิดล้อมเป็นการมุ่งทำลายเมืองให้สิ้นซากจนไม่อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้อีกต่อไป มีการเปลี่ยนผู้บัญชาการรบฝ่ายเยอรมนีจากจอมพลเกออร์ก ฟอน คึชเลอร์ (Georg von Küchler) เป็นจอมพลฟรีตซ์ เอริช ฟอน มันทไตน์ (Fritz Erich von Manstein) ซึ่งสร้างชื่อให้กองทัพเยอรมันในการยึดครองคาบสมุทรไครเมีย และมีการวางกำลังปืนใหญ่หนัก ๘๐๐ กระบอกไว้รอบเมือง อย่างไรก็ตาม มันทไตน์ไม่สามารถยึดเลนินกราดได้และพ่ายแพ้กองทัพโซเวียตในการยุทธทางด้านตะวันตกของทะเลสาบลาโดกา ทั้งสูญเสียทหารกว่า ๖๐,๐๐๐ คน ต่อมาในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๒ เขาจึงถูกย้ายไปควบคุมกองกำลังกลุ่มแม่น้ำดอน (Army Group Don) เพื่อช่วยเหลือกองทัพที่ ๖ ของฟรีดริช ฟอน เพาลุส (Friedrich von Paulus) ในยุทธการที่สตาลินกราด (Battle of Stalingrad)

การรุกครั้งใหญ่ ค.ศ. ๑๙๔๒

ในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๙๔๒ เยอรมนีเปิดการรุกครั้งใหญ่เข้าไปในคอเคซัสและรุกต่อไปยังเมืองสตาลินกราด [สตาลินกราดเดิมชื่อซาริตซิน (Tsaritsyn) ในระหว่างสงครามกลางเมืองรัสเซีย (ค.ศ. ๑๙๑๘-๑๙๒๑) ฝ่ายรัสเซียสามารถยึดครองไว้ได้กว่า ๓ เดือน (ค.ศ. ๑๙๑๙) แต่สตาลินสามารถยึดคืนกลับมาได้ รัฐบาลโซเวียตจึงเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นสตาลินกราด] ฮิตเลอร์ต้องการยึดสตาลินกราดให้ได้ไม่ว่าจะสูญเสียกำลังเท่าใดก็ตาม สตาลินกราดเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางอุตสาหกรรมบนฝั่งแม่น้ำวอลกา ทั้งเป็นเมืองชุมทางการค้าระหว่างทะเลแคสเปียนกับรัสเซียตอนเหนือ การยึดครองสตาลินกราดได้จะทำให้กองทัพกลุ่มใต้รุกคืบหน้าเข้าถึงบ่อน้ำมันในคอเคซัสได้สะดวก ชื่อของเมืองซึ่ง

แผนการบุกของเยอรมนีในฤดูร้อน ค.ศ. ๑๙๔๒ โดยการบุกทะลวงเข้าไปในพื้นที่ตอนในทางตะวันออกเฉียงใต้ของโซเวียตเพื่อยึดครองบ่อน้ำมันในคอเคซัสและดินแดนวอลกาตอนล่าง รวมทั้งการมุ่งสู่เมืองสตาลินกราด

ตั้งขึ้นเป็นเกียรติแก่สตาลินใน ค.ศ. ๑๙๒๕ ก็มีนัยสำคัญทางการเมืองเพราะหากยึดครองได้ก็จะทำลายขวัญและกำลังใจของทั้งทหารแดงและพลเมืองโซเวียต และเยอรมนีสามารถใช้เป็นประเด็นปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อได้ดี สตาลินก็มุ่งมั่นที่จะปกป้องเมืองสตาลินกราดเท่า ๆ กับที่ฮิตเลอร์ต้องการจะเข้าครอบครอง สตาลินออกคำสั่งที่ ๒๒๗ ห้ามการถอยหนีแม้แต่ก้าวเดียวและให้ปกป้องเมืองทุกตารางนิ้วจนเลือดหยดสุดท้ายทิ้งให้สังหารทุกคนที่ซี้ซั้ว ยุทธการที่สตาลินกราดจึงเรียกกันบางครั้งว่าเป็นสงครามระหว่างฮิตเลอร์กับสตาลิน และนับเป็นยุทธการใหญ่ที่สุดในแนวรบด้านตะวันออกทั้งหมดเลือดมากที่สุดในประวัติศาสตร์การสงคราม เพราะทั้ง ๒ ฝ่ายต่างไม่คำนึงถึงความพินาศหายนะและการสูญเสียทั้งทางทหารและพลเรือน

ในการป้องกันเมืองสตาลินกราด สตาลินแต่งตั้งให้นายพลวาซีลี ชูคอฟ (Vasily Chuikov) เป็นผู้บังคับบัญชากองทัพอันที่ ๖๒ และ ๖๔ เพื่อดำเนินการบุกของเยอรมนี และให้

นี่ก็ตา ครุชชอฟ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตยูเครนเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองของนายพลอันเดรย์ เชียร์โยเมนโค (Andrei Yeryomenko) ในการติดต่อประสานงานกับโปลิตบูโรเกี่ยวกับการรบและสถานการณ์สงคราม รวมทั้งการปลุกระดมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พลเรือนในการยืนหยัดทำสงคราม คณะกรรมการป้องกันสตาลินกราด (Stalingrad Defence) ระดมเกณฑ์นักศึกษาและกรรมกรส่วนใหญ่ตั้งเป็นกองกำลังและให้กระจายกันไปตั้งมั่นตามถนนแต่ละสายในเมืองและตามอาคารต่าง ๆ มีการห้ามประชาชนอพยพเพราะต้องการให้กองกำลังที่จัดตั้งมุ่นมั่นต่อสู้ศัตรูเพื่อปกป้องญาติมิตรและบุคคลอันเป็นที่รักที่ติดอยู่ในเมือง ในการบุกโจมตีสตาลินกราด เยอรมนีพยายามทำลายเมืองด้วยปืนใหญ่และการทิ้งระเบิดทางอากาศ แต่อาคารและตึกต่าง ๆ ส่วนใหญ่สร้างด้วยคอนกรีตสมัยใหม่ กระสุนปืนใหญ่และระเบิดจึงเพียงทำลายรูปทรงอาคารลงเท่านั้น ตึกที่ถูกทำลายลงจึงกลายเป็นป้อมปราการให้ฝ่ายโซเวียตใช้ทุกซอกมุมต่อต้านทหารเยอรมัน ฝ่ายเยอรมันเรียกการรบลักษณะนี้ว่า “สงครามหนู” (war of the rats) เพราะฝ่ายโซเวียตใช้ทั้งยุทธวิธีรูปแบบกองโจร ลอบยิง และโยนระเบิดขวด (Molotov Cocktail) ที่ทำเองใส่นอกจากนี้ พลเรือนก็ร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับกองทหารโซเวียตด้วยเมื่อแนวโค้งของ

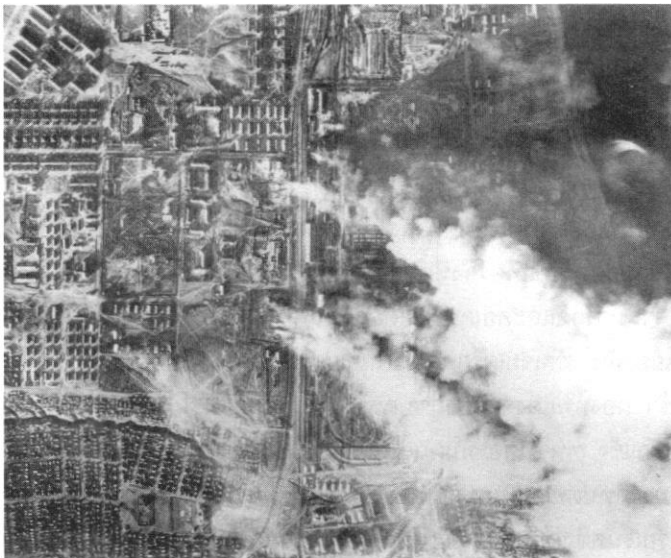

ครุชชอฟเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตยูเครน (ซ้าย) และนายพลอันเดรย์ เชียร์โยเมนโค (ขวา) เป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลกองกำลังทหารและพลเรือนในสตาลินกราด รวมทั้งการประสานงานกับโปลิตบูโรเกี่ยวกับสถานการณ์สงคราม

แนวรบแคบเข้ามา ฝ่ายโซเวียตสามารถส่งกำลังสำรองเข้ามาเสริมป้องกันเมืองได้ง่ายขึ้น ทำให้การบุกของเยอรมนีเป็นอุปสรรค

อย่างไรก็ตาม หลังการต่อสู้อย่างหนัก เยอรมนีก็เข้าสู่ใจกลางเมืองได้และพุ่งเป้าไปยังเขตอุตสาหกรรมในเมืองซึ่งมีโรงงานผลิตเหล็กกล้าและรถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ แต่ก็ไม่อาจยึดไว้ได้ง่ายเพราะทุกหนแห่งทั้งทหารและพลเรือนยืนหยัดต่อสู้อย่างเหนียวแน่นตามทุกซอกมุมถนนและอาคารสถานที่ การรบเพื่อแย่งชิงสตาลินกราดจึงยืดยาวออกไปตลอดเดือนกันยายน ในปลายเดือนกันยายน นายพลเพาลูสบินไปหาหารือกับฮิตเลอร์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การรบและในช่วงเวลาเดียวกัน จอมพลเกออร์กี จูคอฟ และนายพลคอนสตันติน โรคอสซอฟสกี (Konstantin Rokossovsky) ซึ่งบัญชาการรบในแนวรบแม่น้ำดอน (Don) ก็เสนอแผนการรุกโต้เยอรมนีในภาคใต้ที่เรียกชื่อว่า “ปฏิบัติการยูเรนัส” (Operation Uranus) ให้สตาลินพิจารณา

ในต้นเดือนตุลาคม นายพลเพาลูสได้รับคำสั่งจากฮิตเลอร์ให้เข้ายึดเมืองให้ได้ไม่ว่าจะสูญเสียกำลังเท่าใดก็ตาม เยอรมนีจึงเสริมกำลังจำนวนมากและชุมนุมพลหนาแน่นตรงคอคอดสตาลินกราดระหว่างแม่น้ำดอนกับแม่น้ำวอลกา เยอรมนีเริ่มโจมตีที่จะเปิด

ภาพถ่ายทางอากาศของเยอรมนีในการบุกถล่มเมืองสตาลินกราดในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๙๔๒

จนทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองกลายเป็นเศษอิฐ ระเบิดเยอรมันบุกได้ข้ามกองเศษอิฐหิน และซากอาคารเข้าโจมตีจนสามารถทำลายเขตอุตสาหกรรมสำคัญแห่งของเมืองเสียหายอย่างหนัก แต่ก็ไม่สามารถบุกคืบหน้าไปได้มากนักเพราะฝ่ายโซเวียตยังคงต่อสู้อย่างเหนียวแน่น ทั้ง ๒ ฝ่ายต่างสูญเสียพอ ๆ กัน และการบุกและการป้องกันก็ตกอยู่ในภาวะเลวร้ายเท่ากัน ฝ่ายป้องกันเมืองได้รับแจ้งว่ากองกำลังตำรวจลับคอยเผาระวังทุกจุดที่จะข้ามมาจากฝั่งแม่น้ำวอลกา และทุกคนที่ข้ามแม่น้ำมาโดยไม่ได้รับอนุญาตจะถูกยิงทันที กระนั้นก็ตาม เมื่อกำลังหนุนของโซเวียตทางตอนเหนือเดินทางมาถึงและข้ามแม่น้ำท่ามกลางห่ากระสุนของทหารเยอรมัน ทหารส่วนใหญ่เสียชีวิต ประมาณว่าอายุเฉลี่ยของทหารกองหนุน คือ ๒๔ ชั่วโมง บางครั้งทหารทั้งหน่วยก็เสียชีวิตเกือบหมด เป็นต้นว่า หน่วยป้องกันที่ ๑๓ (13th Guard Division) ซึ่งข้ามแม่น้ำเข้ามาในเมือง ทหาร ๓,๐๐๐ คนจาก ๑๐,๐๐๐ คนถูกสังหารภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง และในเวลาต่อมามีเพียง ๓๒๐ คนเท่านั้นที่รอดชีวิต แต่กำลังเสริมที่ทยอยตามมาก็มีส่วนทำให้ฝ่ายป้องกันเมืองมีโอกาสตั้งตัวและหาทางแก้ไขสถานการณ์รบโดยเคลื่อนย้ายกำลังไปตามที่ต่าง ๆ ทั่วเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกฆ่าและถูกจับกุม

แผนรุกตอบโต้ของโซเวียต

แม้เยอรมนีจะควบคุมพื้นที่ของเมืองได้กว่าร้อยละ ๙๐ แต่ไม่สามารถขับไล่กองทัพแดงที่ยึดครองแนวป้องกันตัวแคบ ๆ รอบตัวเมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวอลกาได้ ทหารเยอรมันเริ่มหมดกำลังใจรบเพราะสูญเสียอย่างหนัก และฤดูหนาวกำลังย่างกรายเข้ามาอีก ฮิตเลอร์จึงมีคำสั่งให้กองทัพเยอรมันในแนวรบตะวันตกทั้งหมดยกเว้นที่สตาลินกราดและคอเคซัสหยุดการรุกโดยให้รอจนถึงฤดูใบไม้ผลิ และสั่งการให้กองกำลังเยอรมันในรัสเซียเตรียมตั้งรับในฤดูหนาว ฮิตเลอร์ประกาศว่าใน ค.ศ. ๑๙๔๓ เป็นอย่างช้า กองทัพแดงจะต้องถูกบดขยี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อฤดูหนาวมาถึงและแม่น้ำวอลกาจับตัวแข็ง ทหารเยอรมันตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพราะขาดเครื่องเสื้อผ้ากันหนาว และไม่สามารถทนต่อความหนาวที่ทารุณได้ ฝ่ายโซเวียตจึงกำหนดแผนรุกตอบโต้ด้วยปฏิบัติการยูเรนัสซึ่งกำหนดเคลื่อนกำลังออกจากสตาลินกราดบุกโจมตีเป็นรูปก้ามปูพร้อม ๆ กับที่กองพลโรมาเนียและฮังการีซึ่งเป็นกองกำลังป้องกันปีกด้านหน้าของ

กองทัพที่ ๖ ทางเหนือและใต้ซึ่งเป็นจุดป้องกันที่อ่อนแอ จากนั้นจะบุกโอบล้อมกองกำลังเยอรมันที่สะบักสะบอมในเมืองสตาลินกราด ความสำเร็จของการโจมตีจะส่งผลให้ปีกป้องกันของกองทัพที่ ๖ พินาศและกองทัพที่ ๖ จะถูกตัดขาดและถูกล้อมในสตาลินกราด ในการบุกตีได้ครั้งนี้ ฝ่ายโซเวียตวางกำลังทหารประมาณ ๑,๑๐๐,๐๐๐ คน รดถึง ๘๙๔ คัน ปืนใหญ่ ๑๒,๐๐๐ กระบอกและอากาศยานกว่า ๑,๒๐๐ ลำ ปฏิบัติการยุทธจะเป็นการจู่โจมกองทัพเยอรมันไม่ทันให้รู้ตัวที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของฝ่ายโซเวียต (สัญญา ๒๕๕๖ : ๔๐๑)

การบุกตอบโต้ของฝ่ายโซเวียตเริ่มขึ้นในวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๒ สามเดือนหลังการเริ่มต้นยุทธการที่สตาลินกราด เป็นการบุกตีได้เตรียมการอย่างรอบคอบและสมบูรณ์ครั้งแรกของสหภาพโซเวียตในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ ขณะนั้นพื้นดินถูกหิมะแรกโปรยปรายลงมาปกคลุมแต่ยังไม่มากนัก ทหารราบรัสเซียประดาน้ำเข้าจู่โจมกองพลที่ ๓ และ ๔ ของโรมานีทางตอนเหนือท่ามกลางการระดมยิงคุ้มกันอย่างหนัก แนวป้องกันของโรมานีถูกบดขยี้ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมงและอีก ๒ วันต่อมา กองทัพโรมานีก็ยอมจำนน ส่วนการรุกทางใต้เกิดขึ้นในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน โดยเริ่มจากการระดมยิงด้วยปืนใหญ่ท่ามกลางหมอกอันหนาที่บดบังและในเวลาอันรวดเร็วกองกำลังฮังการีและเยอรมันก็ถูกตีแตกกระจัดกระจาย อีก ๒ วันต่อมา กองกำลังโซเวียตทั้งทางเหนือและทางใต้ซึ่งเป็นแนวทัพรูปก้ามปูก็บีบเข้าหากองทัพเยอรมันทั้งทางฝั่งแม่น้ำดอนและแม่น้ำวอลกาโดยมาพบกันที่เมืองคาลัตช์ (Kalatch) ในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน กองทัพที่ ๖ และกำลังส่วนใหญ่ของกองทัพยานเกราะที่ ๔ ซึ่งมีจำนวนทหารรวมกันกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คนก็ตกอยู่ในวงล้อมของกองทัพโซเวียต

นายพลเพาลุสโทรเลฆรายนงานสถานการณ์รบที่กำลังเปลี่ยนแปลงทำให้ฮิตเลอร์ทราบทั้งแจ้งว่ากระสุนและเชื้อเพลิงกำลังจะหมดลง วิถีแก้ไขคือการตีฝ่าออกไปโดยโจมตีอย่างรุนแรงที่สุด เสนาธิการทหารที่ติดต่อกับเพาลุสและให้คำปรึกษาแก่อิตเลอร์เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว แต่ฮิตเลอร์ปฏิเสธที่จะรับฟัง เขามีคำสั่งใหม่ให้เพาลุสยึดสตาลินกราดให้ได้ไม่ว่าจะสูญเสียเท่าใด เกอริงจอมพลแห่งจักรวรรดิไรช์ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชากองทัพอากาศให้ความมั่นใจแก่อิตเลอร์ว่า กองทัพอากาศสามารถทิ้งสัมภาระไปให้ทหารที่ถูกล้อมในสตาลินกราดได้วันละ ๕๐๐ ตันซึ่งทำให้อิตเลอร์พอใจมาก เกอริงไม่ได้หารือกับกองทัพอากาศเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพราะเขาต้องการประจบประแจงฮิตเลอร์ การส่ง

๒๘ สัญชัย สุวังบุตร

กำลังลำเลียงทางอากาศทำได้ไม่ถึง ๑๐๐ ตันต่อวัน และตลอดช่วง ๗๐ วันของการลำเลียงทางอากาศ ฝ่ายโซเวียตทำลายเครื่องบินเยอรมันไป ๔๖๔ ลำ กองทัพเยอรมันที่ถูกล้อมจึงขาดแคลนทั้งเชื้อเพลิง กระสุน และอาหารและอดอยากอย่างหนัก

ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ฮิตเลอร์ให้จอมพลฟรีทซ์ เฮริช ฟอน มันทไนด์ ผู้บังคับบัญชากองกำลังแม่น้ำดอน (Army Group Don) ใช้แผนปฏิบัติการพายุฤดูหนาว (Operation Winter Storm) เพื่อช่วยเหลือกองทัพที่ ๖ ของนายพลเฟาลุส มันทไนด์ขอให้ฮิตเลอร์อนุมัติให้กองทัพที่ ๖ ที่ถูกล้อมในสตาลินกราดตีฝ่าวงล้อมออกมาโดยกองกำลังของเขาจะช่วยตีชนาบกองทัพโซเวียตอีกด้านหนึ่ง แต่ฮิตเลอร์ปฏิเสธและสั่งให้กองทัพที่ ๖ ตั้งมั่นอยู่ในสตาลินกราดโดยยึดฐานที่มั่นเอาไว้จนถึงทหารคนสุดท้าย แผนของมันทไนด์ที่จะนำกองทัพน้อยยานเกราะที่ ๔๔ ข้ามแม่น้ำดอนไปเสริมกำลังการรุกไปยังสตาลินกราดจึงต้องยกเลิก ในขณะเดียวกัน กองพลยานเกราะที่ ๖ ที่ข้ามแม่น้ำดอนมาเพื่อสกัดการบุกของโซเวียตก็ถูกตีแตกล่าถอยกลับไป

ในวันที่ ๘ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๓ นายพลโรคอสซอฟสกี ผู้บัญชาการกองทัพบกในแนวรบแม่น้ำดอนเสนอการพักรบและยื่นเงื่อนไขการยอมแพ้ที่ผ่อนปรนให้แก่เฟาลุสเป็นต้นว่า การปันส่วนอาหารที่เหมาะสม ทหารที่ล้มป่วยและบาดเจ็บจะได้รับการรักษาพยาบาล ทหารยังคงเครื่องแบบ ยศ และสิ่งของส่วนตัวได้ และหลังสงครามพวกเขาจะถูกส่งตัวไปยังประเทศที่ต้องการไปอยู่และอื่น ๆ โรคอสซอฟสกีก็ยังย้ำว่าเฟาลุสและกองทัพของเขาอยู่ในภาวะที่ไม่อาจเอาชนะได้ เพราะขาดเสบียงและกระสุนทั้งทหารกำลังหนาวตาย เฟาลุสไม่ได้ตอบรับและเขาติดต่อฮิตเลอร์เพื่อขอยอมแพ้ แต่ฮิตเลอร์ไม่อนุมัติ ฮิตเลอร์ยังบอกกับเกิบเบิลส์คนสนิทว่าชะตากรรมของกองทัพที่ ๖ คือ วีรกรรมแห่งสงครามในประวัติศาสตร์เยอรมัน

ในวันที่ ๑๐ มกราคม กองทัพแดงบุกโจมตีทหารเยอรมันรอบสตาลินกราดทุกทิศทางด้วยปืนใหญ่และเครื่องยิงจรวด กองทัพแดงค่อย ๆ บีบเข้าไปทีละน้อยและในวันที่ ๒๓ มกราคม ก็สามารถยึดสนามบินกูมรัค (Gumrak) ซึ่งเป็นสนามบินสุดท้ายที่เครื่องบินเยอรมันสามารถลงได้เพื่อส่งสัมภาระแก่เฟาลุสและลำเลียงทหารที่บาดเจ็บกลับไปประมาณว่าก่อนถูกยึด เครื่องบินเยอรมันสามารถอพยพทหารที่บาดเจ็บไปได้ ๓๔,๐๐๐ คน และอีกเกือบ ๑๐,๐๐๐ คนถูกทิ้งไว้คอยความตาย ในวันที่ ๒๖ มกราคม ฝ่ายโซเวียตยื่นข้อเสนอให้ยอมแพ้อีกครั้ง แต่เฟาลุสยังคงตั้งต้นสู้ต่อไปอีกตามคำสั่งของ

อิตเลอร์ อย่างไรก็ตาม อีก ๔ วันต่อมา เขาติดต่ออิตเลอร์เพื่อขอยอมแพ้และแจ้งว่า กองทัพกำลังระส่ำระสายจนไม่อาจควบคุมได้ และเขาต้องการสงวนชีวิตของเหล่าทหารที่ยังคงเหลืออยู่ อิตเลอร์ปฏิเสธและปลอบขวัญเขาด้วยการประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเตือนยศให้แก่ทหารได้บัญชาการของเพาลุสเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ยืนหยัดต่อไป ทั้งแต่งตั้งเพาลุสเป็นจอมพล อิตเลอร์ยังบอกเพาลุสว่า ไม่เคยมีจอมพลเยอรมันคนใดที่ยอมแพ้หรือถูกจับ คำกล่าวของอิตเลอร์จึงมีนัยที่ชัดเจนว่าหากเพาลุสยอมแพ้ เขาจะสร้างความต่างพร้อมในประวัติศาสตร์ของกองทัพและเพาลุสต้องปลิดชีวิตตนเอง

ในวันที่ ๓๑ มกราคม เพาลุสและเหล่าเสนาธิการทหารของเขาก็กียอมแพ้พร้อมกับทหารเกือบ ๙๐,๐๐๐ คน ยานยนต์ ๖๐,๐๐๐ คัน รถถัง ๑๕,๐๐๐ คัน และอาวุธปืน ๖,๐๐๐ กระบอกและหลังจากกองทัพเยอรมันที่ถูกล้อมทางตอนเหนือถอยหนีข้ามแม่น้ำดอนไปได้ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ กองทัพที่ ๖ ก็วางอาวุธ อย่างไรก็ตาม การต่อต้านและการสู้รบประปรายในบางพื้นที่ก็ยังคงดำเนินต่อไปจนถึงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ เพาลุสและนายพลอีก ๒๒ คนถูกจับและส่งตัวไปคุมขังที่กรุงมอสโก อิตเลอร์โกรธแค้นมาก และประกาศว่าเขาจะไม่แต่งตั้งใครเป็นจอมพลอีก แต่ในช่วง ๒ ปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่ ๒ เขาแต่งตั้งจอมพลอีก ๗ คน ในเวลาต่อมาเพาลุสกล่าวว่าเขาเป็นคาทอลิกที่ต่อต้านการก่ออัตวินิบาตกรรม และเขาไม่ต้องการปลิดชีวิตเพื่อสืบทอดสเตรียท์บัคคิง

ยุทธการที่สตาลินกราดเป็นจุดหักเหของการรบในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะเป็นความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ครั้งแรกของเยอรมนีในแนวรบด้านตะวันออกและทำให้เยอรมนีไม่อาจฟื้นตัวขึ้นได้อีก พันธมิตรของเยอรมนีคืออิตาลี ฮังการีและโรมาเนียเริ่มเปิดการ

จอมพลเพาลุสและทหารคนสนิทเดินไปพบผู้บัญชาการกองทัพโซเวียตเพื่อขอยอมแพ้เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๔๓

ทหารเยอรมันที่เป็นเชลยสงครามถอนกำลังออกจากโรงงานในเมืองสตาลินกราดที่เคยยึดครอง
ท่ามกลางซากความหายนะของสงคราม

เจรจาให้กับสหภาพโซเวียตและฝ่ายพันธมิตรอื่น ๆ เพื่อถอนตัวออกจากสงคราม ประมาณ
ว่าเยอรมนีสูญเสียทหารกว่า ๕๐๐,๐๐๐ นาย และถูกจับเป็นเชลยสงครามอีกกว่า
๑๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งรวมทั้งทหารโม่เนีย ๓,๐๐๐ คน ทั้งบาดเจ็บและสูญหายอีกจำนวน
มาก เชลยสงครามดังกล่าวเหลือรอดชีวิตในเวลาต่อมาประมาณ ๖,๐๐๐ คนเท่านั้น
เยอรมนียังเสียเครื่องบิน ๙๐๐ ลำซึ่งรวมทั้งเครื่องบินทิ้งระเบิดและเครื่องบินขนส่ง รถถัง
๑,๕๐๐ คัน และปืนใหญ่ ๖,๐๐๐ กระบอก ส่วนสหภาพโซเวียตมีทหารบาดเจ็บ สูญหาย
และเสียชีวิตกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ นาย พลเรือน ๔๐,๐๐๐ คน รถถัง ๔๓๔๑ คัน ปืนใหญ่
กว่า ๑,๕๐๐ กระบอก และเครื่องบินรบกว่า ๒,๐๐๐ ลำ

ยุทธการที่เมืองคูร์สค์

หลังความพราชัยของเยอรมนีในยุทธการที่สตาลินกราดในช่วงฤดูหนาว ค.ศ.
๑๙๔๒-๑๙๔๓ สหภาพโซเวียตหันมาตอบโต้เยอรมนีในการปิดล้อมที่เลนินกราดโดยใช้

แผนปฏิบัติการประกายไฟ (Operation Spark) ด้วยการประสานการรุกใหญ่ระหว่างกองกำลังป้องกันเลนินกราดกับกำลังทัพจากแนวรบด้านวอลฮอฟ (Volkhov) เพื่อบุกโจมตีเยอรมนีทางตอนใต้ของทะเลสาบลาโดกาจนสามารถเปิดเส้นทางกว้างประมาณ ๑๐ กิโลเมตรตามแนวฝั่งด้านใต้ของทะเลสาบลาโดกาได้สำเร็จซึ่งทำให้สามารถวางรางรถไฟข้ามแม่น้ำเนวา (Neva) เชื่อมกับเส้นทางรถไฟสายเดิมสู่นครเลนินกราดได้ การปิดล้อมของเยอรมนีเริ่มไร้ผลแต่การรบก็ยังคงดำเนินต่อไป ในช่วงเวลาเดียวกัน ฮิตเลอร์ซึ่งต้องการกอบกู้ชื่อเสียงเพื่อให้ฝ่ายพันธมิตรและกองทัพแดงเห็นว่าเยอรมนียังคงมีกำลังเข้มแข็งอยู่ จึงสั่งระดมกำลังคนและยุทโธปกรณ์อย่างมโหฬารเพื่อปิดล้อมและบดขยี้กองทัพของโซเวียตที่แนวรบใกล้เมืองครุสค์ซึ่งเป็นชุมทางรถไฟที่ห่างจากกรุงมอสโกไปทางตอนใต้ ๘๐๐ กิโลเมตร แผนการรบครั้งนี้ใช้รหัสว่า “ปฏิบัติการซิทาเดล” (Operation CITADEL) เยอรมนีโหมโฆษณาชวนเชื่อปลุกขวัญและกำลังใจอย่างหนักว่ามูลเหตุของการล่าถอยในยุทธการที่สตาลินกราดมาจากความเลวร้ายของอากาศในฤดูหนาวของรัสเซียแต่เยอรมนีจะพิสูจน์ความเข้มแข็งของกองทัพให้เป็นที่ประจักษ์ในฤดูร้อน นอกจากนี้ยุทธการที่เมืองครุสค์ยังมีเป้าหมายในขั้นสุดท้ายคือการตีรุกไปทางเมืองโอเรล (Orel) โวโรเนซ (Voronezh) และฮาร์คอฟ (Kharkov) เพื่อบุกกรุงมอสโกและชี้ขาดชัยชนะของเยอรมนีในสงคราม ฮิตเลอร์ประกาศว่าปฏิบัติการซิทาเดลจะทำให้ชาวโลกจดจำและชัยชนะครั้งนี้จะเป็นเสมือนประกายไฟที่ส่องสว่างไปทั่วโลก

เยอรมนีระดมกำลังทัพและอาวุธทั้งหมดที่กองทัพที่ ๙ (Ninth Army) และกองทัพแพนเซอร์ที่ ๔ (Fourth Panzer Army) ซึ่งมีจอมพลกุนเทอร์ ฟอน คลูเกอ (Günther von Kluge) และจอมพลเอริช ฟอน มันทไตน์เป็นผู้บังคับบัญชาตามลำดับ กองทัพที่ ๙ ซึ่งประกอบด้วยทหาร ๕๐ กองพลและในจำนวนดังกล่าวเป็นหน่วยแพนเซอร์ ๑๖ กองพลที่มีทหารเกือบ ๙๐๐,๐๐๐ คน ปืนใหญ่กว่า ๑๐,๐๐๐ กระบอกและรถถังกว่า ๒,๕๐๐ คันซึ่งจะเคลื่อนกำลังจากเหนือลงมาทางใต้เพื่อเปิดฉากการรุกใหญ่ ส่วนกองทัพแพนเซอร์ที่ ๔ ซึ่งมีทหาร ๑๗ กองพลและรถถังรุ่นใหม่แบบ PzKpfw (Panther) กับ Elefant จำนวนเกือบ ๓,๐๐๐ คันซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่ารถถัง T34/85 และ Kv85 ของโซเวียตจะเคลื่อนกำลังจากทางใต้ตีโอบขึ้นมาสุมทับโดยกำหนดแนวรบเป็นรูปโค้งเหมือนเกือกม้า กองทัพกองหนึ่งจะเข้าดลุมโจมตีเข้าตีพร้อมกับรุกเคลื่อนกำลังไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วตลอดจนรุกโจมตีเมืองโอเรลทางตอนใต้ในช่วงเวลาเดียวกันด้วย ปฏิบัติการรบในสงคราม

ในเวลาต่อมาที่มีลักษณะเป็นแนวโค้งหรือเป็นเกือกม้าแบบการรบที่ครูสค์จึงมักเรียกชื่อว่า แนวรบแนวโค้งที่ครูสค์

ฮิตเลอร์กำหนดให้เริ่มปฏิบัติการชิตาเดลในวันที่ ๔ พฤษภาคม แต่ปัญหาการระดมกำลังขนาดมโหฬารและการลำเลียงยุทธโปกรณ์จำนวนมากรวมทั้งการรอเวลาให้รถถัง PzKpfw (Panther) และ Elefant ที่เพิ่งผลิตขึ้นได้มีจำนวนพอเพียงเข้าร่วมประจำการด้วยทำให้ต้องเลื่อนแผนปฏิบัติการออกไปเป็นวันที่ ๑๒ มิถุนายน แต่การล่าถอยของกองทหารเยอรมันในแนวรบด้านแอฟริกาที่ตูนิเซียก็ทำให้ต้องเลื่อนกำหนดออกไปอีก ๓ สัปดาห์เป็นต้นเดือนกรกฎาคม ความล่าช้าของการบุกมีผลให้ผู้นำกองทัพลหลายคนต้องการให้ยกเลิกแผนปฏิบัติการเพราะเกรงว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การเลื่อนเวลาปฏิบัติการได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายโซเวียตซึ่งได้รับข้อมูลจากการบุกของเยอรมนีจากจารชนโซเวียตในอังกฤษและจากข่าวกรองในสวิสเซอร์แลนด์ที่ใช้ชื่อรหัสว่า “วงแหวนลูซี่” (Lucy Ring) เรืองแผนปฏิบัติการชิตาเดลได้ทันเวลาทั้งรู้ทิศทางที่คาดว่าจะมีการโจมตีครั้งใหญ่รวมทั้งวันปฏิบัติการ กองบัญชาการทหารโซเวียตจึงเตรียมตั้งรับและตอบโต้การบุกของเยอรมนีด้วยการขุดคูและสนามเพลาะเชื่อมต่อกันตลอดแนวรบใกล้ ๆ

ทหารเยอรมันจากรถถังแพนเซอร์บุกโจมตีทหารโซเวียตที่หมู่บ้านซึ่งหลบซ่อนที่โรงงาน

เมืองครุสค์เป็นระยะทางยาว ๕,๐๐๐ กิโลเมตร และวางกั้นระเบิดตลอดแนวรบรวม ๔,๐๐๐ แห่ง บริเวณแนวรบส่วนกลางโดยเฉพาะแนวรบโอเรลซึ่งเป็นส่วนที่อันตรายที่สุด รวมทั้งแนวรบโวลเรนที่ข้าศึกจะมุ่งโจมตีก็ได้รับการเสริมป้องกันอย่างแข็งแรง นอกจากนี้ บริเวณแนวรบที่ข้าศึกวางแผนจะใช้รุดถึงเฟร์ดินานด์ (Ferdinand) บุกโจมตีก็มีการเตรียมแนวตั้งรับแบบต่อต้านรถถังไว้อย่างแข็งแรงรวมทั้งติดตั้งปืนใหญ่และปืนครกจรวดจำนวนมากไว้ด้วย ฝ่ายโซเวียตยังกำหนดแผนด้านข้าศึกด้วยการจะโหมบุกตัดกำลังฝ่ายศัตรูในแนวรบใกล้ ๆ เมืองครุสค์และทำการรุกตลอดแนวรบทางใต้ทั้งหมดตั้งแต่โมเลนสค์ไปจนถึงตากันร็อก (Taganrog)

กองทัพโซเวียตตั้งรับการบุกของเยอรมนีทางรัสเซียตอนใต้ในต้น ค.ศ. ๑๙๔๓ แต่ถูกกองทัพเยอรมันซึ่งมีมันชไตน์เป็นผู้นำตีแตกที่คาร์คอฟ อย่างไรก็ตาม เยอรมนีก็พ่ายในยุทธการที่เมืองครุสค์ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของสงครามในแนวรบด้านตะวันออก

จอมพลจุกอฟผู้บัญชาการกองทัพอากาศโซเวียตเปิดฉากสงครามต่อกองทัพที่ ๙ ของเยอรมนีด้วยการโจมตีก่อน ฝ่ายโซเวียตใช้ปืนใหญ่ ๕๐๐ กระบอก ปืนครก ๔๐๐ กระบอก และเครื่องยิงจรวด ๓.๑๓ กว่า ๑๐๐ เครื่องยิงถล่มตรงไปยังแนวรบที่เยอรมนีกำหนดการโจมตีไว้และยังถูกที่มั่นของเยอรมนีอย่างแน่นหนา การจู่โจมโดยไม่ทันให้กองทหารเยอรมันรู้ตัวดังกล่าวได้สร้างความสับสนให้ฝ่ายเยอรมนีและกว่าจะจัดรูปขบวนได้ใหม่ก็กินเวลาเกือบ ๒ ชั่วโมง เมื่อเยอรมนีเปิดฉากบุกโจมตี กองทัพก็เริ่มอ่อนล้าและไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควรและสามารถรุกเข้าไปได้เพียง ๑๙ กิโลเมตรกว่าเท่านั้นโดยตีฝ่าเข้าไปทางกองพลที่ ๓ จนสู้รบกันตัวต่อตัว ตลอดวันแรกของการรุก เยอรมนีใช้รถถังปฏิบัติการรบเป็นจำนวนมากทั้งรถถังไทเกอร์และเฟอร์ดินานด์ การรุกได้รับการหนุนช่วยจากการยิงปืนใหญ่และการโจมตีทางอากาศซึ่งใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดเกือบ ๓๐๐ ลำปฏิบัติการเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ ๕๐-๑๐๐ ลำทิ้งระเบิดที่เขตป้องกันยุทธการทั้งหมดของโซเวียต ฝ่ายโซเวียตก็ใช้ทั้งปืนใหญ่ ปืนครก ปืนยิงจรวดที่เรียกว่าคาตุซา (Katusa) รวมทั้งเครื่องบินทิ้งระเบิดยิงถล่มด้านข้างอย่างหนัก การรุกและการต้านดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของยุทธการอันดุเดือดและนองเลือด อีก ๒ วันต่อมาหน่วยนำของเยอรมนีก็รุกคืบหน้าได้อีก ๙ กิโลเมตร แต่ในวันที่ ๗ กรกฎาคม การบุกของกองทัพที่ ๙ ก็ต้องสะดุดหยุดลงเพราะฝ่ายโซเวียตมีกำลังพลและปืนใหญ่มากกว่าเป็นอันมาก

การถอนกำลังของเยอรมนี

ในแนวรบทางใต้ กองทัพแพนเซอร์ที่ ๔ ของเยอรมนีสามารถรุกคืบหน้าได้ตามแผนเพราะกำลังทางอากาศให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม แนวป้องกันสองแนวบริเวณแนวรบส่วนกลางของฝ่ายโซเวียตก็แตก เยอรมนีสามารถยึดจุดยุทธศาสตร์และตัดเส้นทางคมนาคมออกได้ทั้งจับเชลยศึกได้ถึง ๒๔,๐๐๐ คน อย่างไรก็ตาม เยอรมนีก็ไม่สามารถปฏิบัติการตามแผนในการรุกตีโอบเป็นคีมและตัดกำลังของโซเวียตออกจากกันได้เพราะกองทัพที่ ๙ และกองทัพแพนเซอร์ที่ ๔ ยังอยู่ห่างกันถึง ๑๒๐ กิโลเมตร พลเอกนิโคไล วาตูติน (Nikolai Vatutin) ผู้บัญชาการโซเวียตในแนวรบโวลเกนซึ่งตัดสินใจบุกตีฝ่าฝ่ายศัตรูด้วยกองทัพรถถังการ์ดที่ ๕ (Fifth Guard Tank Army) และกองทัพรถถังที่ ๑ รวมจำนวนเกือบ ๑,๒๐๐ คัน ในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม

เยอรมนีตีฝ่าแนวรบไซเวียต กองทัพรถถังของทั้งสองฝ่ายปะทะกันอย่างดุเดือดที่แนวรบ
ครุสค์ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านโปรโฮรอฟคา (Prokhorovka) และนับเป็นการรบด้วย
รถถังครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การรบ (Evans 2014 : 342) ในเย็นวันนั้น การรุก
ของเยอรมนีก็อ่อนกำลัง อีก ๒ วันต่อมากองทัพเยอรมนีก็เริ่มเป็นฝ่ายล่าถอยโดยสูญเสีย
ทหารราว ๗๐,๐๐๐ คน รถถังกว่า ๒,๙๐๐ คัน ส่วนสหภาพโซเวียตก็สูญเสียในจำนวน
ที่ใกล้เคียงกัน ฝ่ายโซเวียตเคลื่อนกำลังติดตามอย่างไม่ลดละจนกลายเป็นฝ่ายรุกตลอด
แนวรบทั้งหมด

การล่าถอยและถอนกำลังของเยอรมนีออกจากแนวรบครุสค์ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ
ฝ่ายพันธมิตรยกพลขึ้นบกที่เกาะซิซิลีในวันที่ ๑๐ กรกฎาคมเพื่อบุกอิตาลี ฮิตเลอร์จึงสั่ง
ให้ถอนกำลังบางส่วนจากกองทัพแพนเซอร์จากแนวรบด้านตะวันออกมาป้องกันแนวรบ
ด้านตะวันตกซึ่งทำให้เกิดช่องว่างในแนวป้องกันของเยอรมนีรวม ๖๔ กิโลเมตร แต่
ความล่าช้าของการเคลื่อนกำลังทัพก็มีผลให้เยอรมนีขาดกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ที่
พอเพียงในการจะช่วยป้องกันพันธมิตรอิตาลี รัฐบาลฟาสซิสต์อิตาลีซึ่งมีมุสโสลินีเป็น
ผู้นำจึงล่มสลายลงในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๔๓ และทำให้อิตาลีต้องถอนตัวออกจาก
สงครามในที่สุด การถอนกำลังทหารของเยอรมนีในแนวรบตะวันออกเปิดโอกาสให้กองทัพ
โซเวียตรุกตีฝ่าแนวป้องกันที่เป็นช่องว่างของเยอรมนีเพื่อปลดปล่อยพื้นที่ที่ถูกยึดครอง แม้
เยอรมนีจะพยายามใช้กำลังทางอากาศจำนวนมากเพื่อตึงการรุกแต่ก็ไม่สามารถต้านทาน
การโจมตีของขบวนรถถังโซเวียตได้

ในวันที่ ๕ สิงหาคม กองทหารโซเวียตสามารถปลดปล่อยโอเรลและเบลโกรอด
ได้สำเร็จรวมทั้งฮาร์คอฟในเวลาต่อมาด้วย พวกพลเรือนในบริเวณแนวรบครุสค์ โอเรล
โวโรเนช และฮาร์คอฟซึ่งได้รับการปลดปล่อยต่างระดมกำลังมาหนุนช่วยพวกทหารซึ่ง
โหมต้านทานอยู่ในบริเวณแนวรบครุสค์จนทำให้เกิดระบบการป้องกันข้าศึกที่น่าเกรงขาม
ขึ้น หลังจากนั้น ๒๐ สิงหาคม เป็นต้นมา กองทัพเยอรมันล่าถอยตลอดแนวรบอย่างไม่เป็น
ขบวน ความพยายามของฮิตเลอร์ที่จะทำสงครามแก้แค้นยุทธการที่เมืองสตาลินกราด
และการยื้อแย่งความเป็นผู้นำเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์จากกองบัญชาการโซเวียตจึงสิ้นสุด
ลงด้วยความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ชัยชนะของกองทัพแดงในการปลดปล่อยแนวรบที่
ครุสค์เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ได้ทำให้สตาลินผู้นำสหภาพโซเวียตและผู้บัญชาการทหาร
สูงสุดสั่งยิงสลุตในกรุงมอสโกเพื่อเป็นเกียรติแก่กองทัพที่กล้าหาญในการปลดปล่อยครั้ง

๓๖ สัญชัย สุวังบุตร

สำคัญนี้ ความพ่ายแพ้ของเยอรมนีที่คุร์สค์เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของการรบครั้งใหญ่ครั้งสุดท้ายของเยอรมนีในแนวรบด้านตะวันออกและฝ่ายโซเวียตเริ่มควบคุมยุทธศาสตร์ในการรบ เยอรมนีสูญเสียทหารทั้งพลและนายกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน เครื่องบิน ๑,๗๐๐ ลำ ปืนใหญ่ ๓,๐๐๐ กระบอกและรถถังที่ถูกทำลายและยึดได้ประมาณ ๑,๕๐๐ คัน ส่วนสหภาพโซเวียตสูญเสียทหาร ๒๕๐,๐๐๐ คน บาดเจ็บ ๖๐๐,๐๐๐ คน และกำลังรถถังร้อยละ ๕๐

เซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Sir Winston Churchill) นายกรัฐมนตรีอังกฤษและประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี โรสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) แห่งสหรัฐอเมริกาต่างกล่าวสดุดีชัยชนะของโซเวียตที่แนวรบคุร์สค์ว่าเป็นการรุกของเยอรมนีที่มีอายุสั้นเพียง ๕๐ วันเท่านั้น (๕ กรกฎาคม - ๒๓ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๓) และเป็นความพยายามอย่างไร้ความหวังของฮิตเลอร์ในการบำรุงขวัญชาวเยอรมัน หน่วยทหารยานเกราะของเยอรมนีได้รับความเสียหายด้านยุทธโปกรณ์อย่างหนัก ยุทธการครั้งนี้ได้ทำลายความฝันและความต้องการของฮิตเลอร์ในการพิชิตโซเวียตและเป็นสิ่งที่บอกถึงความปราชัยของกองทัพเยอรมนีในแนวรบด้านตะวันออกทั้งเป็นสัญญาณบอกถึงชัยชนะในอนาคตของฝ่ายพันธมิตร ตลอดจนนำไปสู่การประชุมร่วมกันเป็นครั้งแรกระหว่างเชอร์ชิลล์ โรสเวลต์ และสตาลินเพื่อหารือร่วมกันในการจะเผด็จศึกโดยเร็วในเวลาต่อมา (Bell 2011 : 147)

ความพ่ายแพ้ที่คุร์สค์เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของการรบใหญ่ครั้งสุดท้ายของเยอรมนีในแนวรบด้านตะวันออก เยอรมนีพยายามตอบโต้ครั้งสุดท้ายด้วยแผนปฏิบัติการสีน้ำเงิน (Operation Blue) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ โดยบุกโจมตีนครเลนินกราดทางด้านตะวันออกแต่การล่าถอยของกองทัพเยอรมันที่คุร์สค์และแนวรบอื่น ๆ ทำให้กำลังการบุกไม่เพียงพอและต้องเปลี่ยนเป็นการถอยทัพแทน กำลังทางอากาศของเยอรมนีก็ล้มเหลวที่จะทำลายเรือรบโซเวียตที่มุ่งสู่ท่าเรือเลนินกราด ทหารเยอรมันเริ่มเสียขวัญและกำลังใจ ในปลาย ค.ศ. ๑๙๔๓ เยอรมนีก็ถอนกำลังจากการปิดล้อมเลนินกราดและทหารเยอรมันกองสุดท้ายถอนตัวออกจากพื้นที่ยึดครองในวันที่ ๒๓ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ในวันเดียวกันนั้นเส้นทางรถไฟระหว่างกรุงมอสโกกับเลนินกราดก็เชื่อมต่อกันได้ สตาลินจึงประกาศชัยชนะต่อการปิดล้อม ๙๐๐ วันของเยอรมนีและในคืนนั้นทั่วทั้งเลนินกราดก็เฉลิมฉลองชัยชนะ ประมาณว่าสหภาพโซเวียตสูญเสียทหารและพลเรือนราว ๑,๑๐๐,๐๐๐-๑,๕๐๐,๐๐๐ คน และพลเมืองที่อพยพหนีออกจากเมืองด้วยการเดินเท้ามีประมาณ ๑,๓๐๐,๐๐๐ คน หลังสงครามสิ้นสุดลงในเวลาต่อมา สตาลินได้มอบอิสริ

ยาภรณ์เลนิน (Order of Lenin) แก่นครเลนินกราดในการยื่นหยัดป้องกันตนเองอย่างกล้าหาญ ๙๐๐ วันและยกย่องให้เป็น “วีรนคร” (Hero City) (Evans 2005 : 132) ในช่วงฤดูร้อน ค.ศ. ๑๙๔๔ ถึงฤดูใบไม้ร่วงปีเดียวกันสหภาพโซเวียตก็รุกโจมตีกองทัพเยอรมันในแนวรบ เบโลรัสเซียด้วยแผนรบที่ใช้ชื่อรหัสว่า แผนปฏิบัติการบากราติออน (Operation Bagration) จนกองทัพกลุ่มกลางของเยอรมนีที่เข้มแข็งที่สุดแตกพ่าย สหภาพโซเวียตสามารถยึดพื้นที่ด้านตะวันตกกลับคืนได้ทั้งปลดปล่อยโปแลนด์และเชโกสโลวะเกียได้สำเร็จ

ในต้นเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ สตาลินสั่งการให้จอมพลจูคอฟเคลื่อนกำลัง บุกกรุงเบอร์ลินและยึดครองให้ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสูญเสียใด ๆ ทั้งสิ้น ในการบุกครั้งนี้เขาต้องประสานงานกับจอมพลอิวาน โคนอฟ (Ivan Konev) ผู้บัญชาการแนวรบ ยุเครนที่จะเคลื่อนกำลังบุกผ่านเมืองดเรสเดิน (Dresden) และเมืองไลพ์ซิก (Leipzig) เข้าสู่ กรุงเบอร์ลินทางตอนใต้ กองกำลังโซเวียตที่จะเข้ายึดกรุงเบอร์ลินทั้งของจอมพลจูคอฟ และจอมพลโคนอฟมีกว่า ๒ ล้านคน รถถัง ๖,๒๕๐ คัน ปืน ๔๑,๐๐๐ กระบอกและ เรือบิน ๗,๕๐๐ ลำ ในวันที่ ๑๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๔๕ จูคอฟสั่งการบุกกรุงเบอร์ลิน และนำไปสู่ยุทธการที่กรุงเบอร์ลิน (Battle of Berlin) ๑๖ เมษายน - ๒ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ในวันที่ ๒๕ เมษายนกองทัพโซเวียตปิดล้อมเบอร์ลินทุกเส้นทางและยাত্রาทัพ เข้าสู่กรุงเบอร์ลิน ต่อมาในวันที่ ๒ พฤษภาคม กรุงเบอร์ลินก็ถูกยึดครองและทหารโซเวียต ได้ชักธงชัยขึ้นเหนือตึกรัฐสภา อีก ๗ วันต่อมาจอมพลคาร์ล เดอนิทซ์ (Karl donetz) ผู้นำ เยอรมนีที่ฮิตเลอร์แต่งตั้งก่อนที่เขาจะกระทำอัตวินิบาตกรรมพร้อมอีวา เบราน์ (Eva Brawn) เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายนก็ประกาศยอมแพ้โดยปราศจากเงื่อนไขที่เมืองไรน์ส (Rhine) ในวันที่ ๗ พฤษภาคม ในวันเดียวกันจอมพลจูคอฟเป็นผู้แทนสหภาพโซเวียตในการลงนามการยอมจำนนของเยอรมนีที่กรุงเบอร์ลิน มหายุทธการกอบกู้ปิตุภูมิจึงสิ้นสุดลง ชาวการยอมแพ้และการสิ้นสุดสงครามอย่างไม่เป็นทางการก็แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทั่วยุโรปและการเฉลิมฉลองเริ่มขึ้นทันทีในคืนวันนั้น การยอมแพ้ของเยอรมนีที่เป็นทางการรับรู้ กันในวันที่ ๘ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ และชั่วโมงที่เยอรมนียอมจำนนได้ชื่อว่าเป็น “ชั่วโมงเลขศูนย์” (Zero hour) ทั่วทั้งยุโรปต่างเฉลิมฉลองวันแห่งชัยชนะในยุโรป (Victory in Europe - VE) อย่างยิ่งใหญ่ ส่วนสหภาพโซเวียตเฉลิมฉลองวันแห่งชัยชนะในวันที่ ๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งในเวลาต่อมาเป็นวันหยุดแห่งชาติเรียกว่า “วันแห่งชัยชนะ” (Victory Day) สงครามในยุโรปจึงสิ้นสุดลงพร้อมกับการล่มสลายของจักรวรรดิไรช์ที่ ๓

บรรณานุกรม

- สัญชัย สุวังบุตร. **นาซีเยอรมนี ค.ศ. ๑๙๓๓-๑๙๔๕**. กรุงเทพฯ : ศักดิโสภาคการพิมพ์, ๒๕๕๖.
- สัญชัย สุวังบุตร อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์. **ทรบณะประวัติศาสตร์ยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐**. กรุงเทพฯ : ศักดิโสภาคการพิมพ์, ๒๕๕๕.
- Back, Jeremy. ed. **War since 1900, History, Strategy, Weaponry**. London : Thames and Hudson, 2010.
- Bell, P.M.H. **Twelve Turning Points of the Second World War**. New Haven : Yale University Press, 2011.
- Boterbloem, Kees. **A History of Russia and Its Empire**. London : Rowan, 2014.
- Erickson, John. **Hitler V Stalin the Greatest Conflict of the Second World War**. London : Carlton Books, 2004.
- Evans, David. **Stalin's Russia**. London : Hodder Education, 2005.
- Evans, David and Jane Jenkins. **Years of Russia and the USSR, 1851-1991**. London : Hodder, 2014.
- Gilbert, Martin. **The European Powers 1900-1945**. London : Phoenix Press, 2002.
- Freeze, Gregory L. **Russia A History**. New York : Oxford University Press, 2009.
- Hosking, Geoffrey. **A History of the Soviet Union**. London : Fontana Press, 1985.
- Lynch, Michael. **Stalin and Khrushchev : The USSR 1924-64**. London : Hodder, 2007.
- Roberts, Andrew. **The Storm of War A New History of the Second World War**. London : Penguin Books, 2010.
- Winchester, Charles. **Total War the Great Battle of the 20th Century**. London : Quercus, 2010.
- Wiskemann, Elizabeth. **Europe of the Dictators 1919-1945**. Collin : Fontana, 1973.